

УДК 339.9(075.8)

Спеціальні права запозичень та їхня роль у світовій фінансовій системі: очікування, реалії, перспективи

Хуторна Мирослава Емілівна,
доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Черкаського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ);
e-mail: lmiroslava7@gmail.com

Некраса Олександр Васильович,
магістрант
Черкаського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ);
e-mail: oleksandr.nekrasa@gmail.com

Анотація. Розглянуто сучасний вектор розвитку і реформування світової валютної системи. Досліджено перспективи спеціальних прав запозичень у контексті їх використання як міжнародної розрахункової одиниці на противагу доларові США і євро. Проведено аналіз відповідності очікувань щодо місця СПЗ у світовій валютній системі реальному стану речей.

Ключові слова: світова валютна система, спеціальні права запозичень, розрахункова одиниця, світова валюта, МВФ.

Формул: 0; рис.: 3; табл.: 2; бібл.: 10.

Special Borrowing Rights and Their Role in Global Financial System: Expectations, Reality and Prospects

Khutorna Myroslava,
Ph. D., Associated Professor,
Associated Professor of the Banking Department,
Cherkasy Institute of Banking
of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (city of Kyiv);
e-mail: lmiroslava7@gmail.com

Nekrasa Oleksandr,
Master student of the Cherkasy Institute of Banking
of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (city of Kyiv);
e-mail: oleksandr.nekrasa@gmail.com

Abstract. The present day development and the reforming of the international monetary system are researched in this article. It's found out the historical aspects of the SDR establishment and their purpose. The authors have examined and valued the congruency of the SDR's quotas reforming and the indicators that should be taken into account. The adequacy of the member countries quotas in the SDR basket is analyzed. The prospects of the SDR usage as an International unit of account and a substitution for USD and Euro are examined.

The authors analyzed the expectations for SDR's place in the International Monetary System in accordance with the current economic conditions. It's proved the complexity of the SDR's functioning as a USD's alternative in the near future. The authors define the obstructions of the SDR's statement as an International unit of account. The ways of reforming of SDR's usage is propounded. It's grounded that China and its currency (Yuan) can be included to the SDR basket as an additional member country or can replace someone because of its economy growth and its contribution to the world economy.

Keywords: International Monetary System, Special Drawing Rights, the unit of account, world currency, IMF.

Formulas: 0; fig.: 3; tabl.: 2; bibl.: 10.

Специальные права заимствований и их роль в мировой финансовой системе: ожидания, реалии, перспективы

Хуторная Мирослава Эмильевна,
доцент, кандидат экономических наук,
доцент кафедры банковского дела
Черкасского института банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины (г. Киев);
e-mail: lmiroslava7@gmail.com

Некраса Александр Васильевич,
магистрант
Черкасского института банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины (г. Киев);
e-mail: oleksandr.nekrasa@gmail.com

Аннотация. Рассмотрено современный вектор развития и реформирования мировой валютной системы. Исследованы перспективы специальных прав заимствований в контексте их использования в качестве международной расчетной единицы в противовес доллару США и евро. Проведен анализ соответствия ожиданий относительно места СПЗ в мировой валютной системе реальному положению вещей.

Ключевые слова: мировая валютная система, специальные права заимствований, расчетная единица, мировая валюта, МВФ.

Формул: 0; рис.: 3; табл.: 2; библи.: 10.

Вступ. Економічна глобалізація сьогодні є всеохоплюючим процесом, який накладає свій відбиток на більшість країн світу. Це також складне і багатогранне явище, яке характеризується зростанням взаємозалежності національних економік та злиттям їх в єдиний економічний простір, підвищенням мобільності та конкуренції в системі міжнародних фінансів, застосуванням єдиної валюти тощо.

Історичний досвід доводить, що розвиток міжнародної економіки передбачає постійне збільшення міжнародної валютної ліквідності. Швидке зростання обсягів міжнародної торгівлі в 60-х роках ХХ століття спричинило ситуацію, коли міжнародні фінансово-кредитні органи засумнівалися, що два резервні засоби платежу – золото і долари США зможуть повною мірою задовольнити попит на міжнародну валюту. Це, у свою чергу, призвело б до непропорційного зростання курсу долара США, а тому зумовило створення нейтральної одиниці виміру, яка слугувала б альтернативою до національної грошової одиниці Сполучених Штатів Америки.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Існує чимало публікацій таких відомих учених, як: А. Грінспен, Дж. Маршалл, А. Мецлер, Дж. Стігліц, Д. Голубовський, Л. Красавіна, Б. Айхенгрін та інших, у яких висвітлюються питання знаходження нової одиниці виміру, яка була б конкурентоздатною в поточній перспективі та могла б потіснити долар США в довгостроковій. Також на нинішній день активно дискутуються питання реформування міжнародної валютної системи і створення таких фінансових структур, які були б релевантними сучасному стану світової фінансової системи. Однак, попри це, значна частина проблем, пов'язаних із відповідними питаннями, залишаються невирішеними і потребують дальших досліджень. Зокрема, це стосується пошуку такого світового пла-

тійного засобу, який би, по-перше, позитивно сприймався різними суб'єктами економічних відносин і, по-друге, не слугував додатковим чинником виникнення, розповсюдження, поглиблення світових криз, маючи надсуверенний характер.

Мета статті – дослідження особливостей розвитку світової фінансової системи і місця спеціальних прав запозичень як резервного платіжного засобу, а також обґрунтування перспектив зміни його функцій відповідно до поточних змін світової економіки; оцінювання перспектив і надання рекомендації щодо розв'язання проблем на шляху до використання СПЗ як резервної валюти.

Результати дослідження. Міжнародна валютна система пройшла багато етапів і зазнала багатьох змін у процесі свого становлення. Перша міжнародна грошова система почала зароджуватися в ХІХ столітті і юридично була оформлена на Міжнародній конференції 1867 року в Парижі. Конференція визнала золото єдиною формою світових грошей і вперше окреслила напрям уніфікації національних грошових систем. Ця система відома в історії як система «золотого стандарту» і в чистому варіанті проіснувала до Першої світової війни, а окремі її елементи збереглися до 70-х років ХХ ст.

Сьогодні світова валютна система застосовує як інструмент одну або кілька національних валют провідних країн світу (у традиційній або євровалютній формі) чи міжнародній валютній одиниці (СПЗ і евро, яке з 1999 року прийшло на заміну ЕКЮ). Тому світовою валютою слід вважати грошову одиницю, застосування якої пов'язано із зовнішньоекономічною діяльністю.

У межах МВФ Комітету помічників Групи десяти під головуванням Роберта Рооса з Казначейства США та Групи з дослідження створення резервного інстру-

менту під головуванням Ренато Оссола 1963 року було доручено відпрацювати питання щодо природи та масштабів можливих потреб у резервах і додаткових кредитних коштах. Результати діяльності Групи десяти були втілені в життя 29 вересня 1967 року на щорічній Генеральній Асамблеї МВФ у Ріо-де-Жанейро, де було ухвалено угоду щодо створення механізму спеціальних прав запозичення (далі – СПЗ).

СПЗ – міжнародний резервний актив, створений Міжнародним валютним фондом з метою доповнення наявних міжнародних резервних активів. Відповідний інструмент було створено для подолання парадоксу Триффіна (протиріччя між міжнародним характером використання і національною природою валют) у межах Бреттон-Вудської валютної системи як основна світова валюта. Світовий попит на золото і долар США – два ключові резервні активи – довели неадекватність світового торговельного і фінансового розвитку, що мали місце в той час. Унаслідок цього світовою спільнотою було прийнято рішення створити резервні активи під протекцією МВФ.

Станом на нинішній день СПЗ має досить обмежену сферу використання, а саме є резервним активом, головна функція якої – розрахункова грошова одиниця МВФ і деяких інших міжнародних організацій. Варто також зазначити, що СПЗ виконують деякі функції світових грошей, а саме: регулювання салдо платіжних балансів, поповнення офіційних резервів і розрахунків із МВФ, регулювання обсягів міжнародної ліквідності та зіставлення вартості національних валют.

Для кожної держави – члена Фонду встановлюється квота, яка виражається у СПЗ. Розмір квоти країн-членів визначається Радою керуючих відповідно до ролі держави у світовій економіці. Бреттон-Вудська формула обчислення квоти була застосована 1944 року, вона складалася із п'яти змінних показників: національний дохід, офіційні резерви, імпорт, змінність експорту та співвідношення експорту й національного доходу. Багатоформульний підхід запроваджено на початку 1960-х, коли Бреттон-Вудська формула була доповнена чотирма іншими формулами, які містили ті самі основні змінні показники, проте з більшим акцентом на зовнішню торгівлю й зовнішні змінні показники. Востаннє формули обчислення квоти були змінені в контексті Восьмого спільного огляду в 1982–1983 роках, але зі збереженням їхньої основної структури [1].

Першим кроком для з'ясування того, чи відповідає формула обчислення квоти меті чесного відображення цілей Фонду, є визначення змінних показників, які повинні бути використані у формулі. На зустрічах у 2001–2005 роках країни-члени дійшли згоди, що немає потреби шукати нові змінні показники для формули, тому було вирішено, що ВВП визначає потенціал країни для внесків у МВФ. Згідно з рішенням більше уваги слід приділити ВВП країн-членів. Особливу зацікавленість у підвищенні ролі ВВП у новій формулі виявляють США, оскільки вони забезпечують 30% світового ВВП. Деякі країни хотіли б бачити ВВП як паритет купівельної спроможності, але переважна більшість погоджується, що цей показник має використовуватись як ринковий валютний курс.

Включення змінних показників поточних доходів чи іншого показника вразливості є ще одним питанням для розгляду. Змінність показників зовнішньої торгівлі, які включаються в теперішні формули, може бути відповідною мірою вразливості, але також може дещо підвищити рівень країни зі слабким курсом. Тоді як деякі погоджуються на цей негативний ефект, досить поширеною є думка, що цей показник повинен бути включений у формулу для відображення вразливості, хоча з порівняно невеликою вагою.

Резерви, як міра спроможності робити внески в ресурси МВФ, дещо втратили свою важливість. У багатьох країнах, особливо з розвинутою економікою, валюти яких використовуються як активи міжнародних резервів, спостерігається тенденція до зниження розміру резервів, тому вони повинні відігравати незначну роль або взагалі не використовуватись у формулі. У теперішній системі з кількома формулами важко визначити вагу окремих змінних показників. Зокрема, 2000 року внесок ВВП до підрахованих квот становив приблизно 29%, при цьому показники країн дуже різнилися, оскільки використовувалися різні формули.

У МВФ здійснюється реформа розміру квот країн-членів і кількості їхніх голосів для перегляду рівня представництва таких країн у Фонді у зв'язку зі змінами позиції деяких із них у світовій економіці. Це питання є одним із найгостріших і потребує вирішення найближчим часом разом із тими, які пов'язані із запобіганням кризам і діяльністю МВФ у країнах, що розвиваються [2].

Перед ухваленням рішення щодо зміни розміру квоти однієї з валют МВФ ретельно досліджує стан економіки країни-члена. Одним із показників, який визначає рівень економічного розвитку держави, є ВВП на душу населення. Цей показник не можна вважати абсолютно точною характеристикою, оскільки велике значення при його визначенні відіграють галузева структура виробництва, якість вироблених товарів, ефективність використання матеріалів та енергії на одиницю продукції тощо. Однак він, безумовно, є індикатором розвиненості країни і показником рівня життя населення (табл. 1).

Таблиця 1

ВВП на душу населення
у країнах – членах кошика СПЗ (тис. дол. США)

Країна	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Німеччина	34,65	36,4	41,76	45,63	41,66	41,72	45,87	43,93	46,26
Японія	35,78	34,10	34,09	37,97	39,47	43,11	46,20	46,67	38,63
Великобританія	39,93	42,44	48,32	45,17	37,07	38,36	40,97	41,05	41,78
США	44,30	46,43	48,06	48,40	47,00	48,37	49,80	51,49	53,04

Джерело. Офіційне інтернет-представництво Світового банку (<http://data.worldbank.org>).

Сьогодні СПЗ – це мультивалютний кошик із валют економік-лідерів, а саме: Великобританії, ЄС, Японії і США. Відповідно до даних, наведених у табл. 1, можна зробити висновок, що ці країни не дарма є визнаними економічними лідерами, а Сполучені Штати Америки впевнено нарощують свій економічний потенціал. Загалом, ВВП на душу населення в кожній із цих країн за

останні роки є більшим, аніж 35 тис. дол. США, а це, без сумніву, дуже високий показник, характерний для високорозвинених країн. Для порівняння, в Україні наразі цей показник близько 4 000 доларів. На основі цього показника можна зробити висновок, що кожна з країн по праву займає свої місця лідерів у світовій економіці. Однак для аналізу позицій валют цих країн у кошику СПЗ потрібно провести глибший аналіз. При цьому ґрунтовний економічний огляд розвитку цих країн дає підстави сумніватися в їхніх провідних ролях у світі зараз.

Так, Великобританія зробила ставку на торгівлю капіталом та максимально спростила цей бізнес, відкривши таким чином країну для іноземних інвестицій. Також досить довго політика уряду була спрямована на підтримку високого курсу фунта стерлінгів і, як наслідок, усе це по суті знищило реальний сектор економіки, а тому станом на нинішній день вона програє конкуренцію як країна-виробник. Підтвердженням цього є дані щодо обсягу експорту Об'єднаного Королівства порівняно з іншими країнами, валюти яких входять до кошика СПЗ (рис. 1).

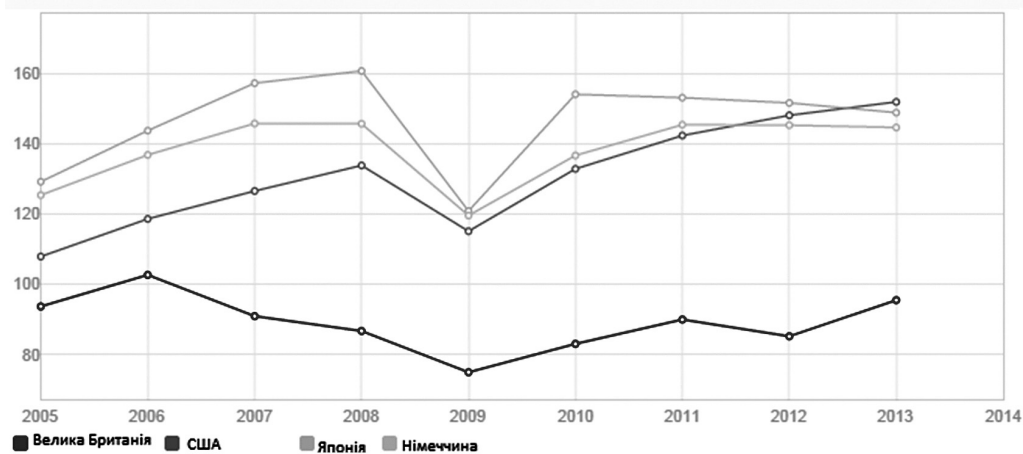

Рис. 1. Індекс експорту товарів країн валют – членів кошика СПЗ

Джерело. Офіційне інтернет-представництво Світового банку (<http://data.worldbank.org>).

Відповідно до наведеного графіка ми бачимо, що починаючи з 2006 року відставання Великої Британії від інших країн у контексті експорту постійно збільшується, у той час коли США, Японія і Німеччина – приблизно на одному рівні. Також варто зазначити той факт, що обсяг їхнього експорту якщо й не зростає, то перебуває на стабільно високому рівні. Економіка Великої Британії також характеризувалася зростанням обсягів експорту в період 2009–2013 років, однак досягнути показників, які були б хоча б близькими до показників інших країн, валюти яких становлять кошик СПЗ, є завданням непосильним у найближчій перспективі.

Як уже зазначалося, у кращому стані перебуває економіка іншого світового лідера – США. Сполучені Штати повною мірою оцінили складність і велику кількість ресурсів, як матеріальних, так і людських, задіяних, наприклад, у машинобудуванні, металургії та ін. Тому основні ресурси зосереджено на розвитку ринку ІТ-технологій та інновацій.

Щорічні витрати на наукоємні технології становлять у цій країні понад 160 млрд дол., що перевищує аналогічні витрати Великобританії, Німеччини, Франції та Японії разом узятих. У цій країні здійснюється пріоритет наукового фінансування на відповідні дослідно-конструкторські та прикладні розробки. Достатньо сказати, що понад 75% світового фінансування досліджень у галузі аерокосмічної техніки, понад 60% у загальному машинобудуванні та близько 50% в електротехнічній галузі припадало наприкінці ХХ століття на США. Понад 2/3 наукових і технічних

статей у найбільших наукових журналах світу написали американські вчені. Країна є абсолютним лідером щодо чисельності лауреатів Нобелівської премії в різних галузях знань, у т. ч. економічних.

Наукові дослідження в медицині, генна інженерія, роботехніка – усі ці технології ще 10 років тому були в недостатньо нерозвинутому стані, і саме Америка побачила величезний потенціал можливих розробок. Завдяки цьому США продовжує зберігати високий науково-технічний потенціал. Проте широке впровадження ІТ-технологій ні в якому разі не є панацеєю і не може істотно підвищити продуктивність праці та якість життя. Нові можливості, які надає ІТ-індустрія, мають найбільший попит в індустрії розваг. Вона ж, у свою чергу, може зростати тільки за умови загального збільшення рівня доходів населення. Індустрія розваг – це надбудова над індустрією, що задовольняє базові потреби суспільства, і, якщо остання не зростає, зростання першої обмежене. Розробки наступних поколінь у галузях біотехнологій, генної інженерії та альтернативної енергетики є, без сумніву, дуже перспективними, однак, поряд з тим, вони є досить далекими від фіналу. Ключем до їх ефективного впровадження є інвестиції, причому у великих обсягах, які в умовах нинішньої стагнації економік і наслідків світової кризи залучити досить складно.

Ураховуючи цей фактор, варто з дещо меншим ентузіазмом говорити про значимість інноваційної частини американської економіки. Також потрібно пам'ятати те, що велика частина реального сектору США мігрувала у країни «третього світу». Повернен-

ня їх назад є дещо ускладненим процесом, зокрема у зв'язку з виснаженням кадрової бази, що є необхідним елементом для їх розгортання, а тому на виході маємо ситуацію, за якої США не виглядає таким уже привабливим місцем для інвестицій. Отож, ще одна частка – ключова, – включена в кошик СПЗ, ставиться під сумнів.

Залишаються Німеччина, що є основою економіки ЄС, і країна з найбільшою економікою в Азії – Японія.

Станом на кінець 2014 року Японія має державний борг у 200% ВВП і дуже сильну залежність від американського попиту – скорочення попиту здійснило негативний вплив на торговельний баланс уже на початку року, що з огляду на боргове навантаження на японські банки є негативним сигналом. З великою часткою впевненості можна говорити про намагання Японії відновити позитивний торговельний баланс, піти шляхом американців і навіть перевершити їх в агресивності своєї політики лібералізації.

З наведеного графіка (рис. 2) можна побачити, що торговельний баланс Японії перебуває в мінусі вже більш як 30 місяців поспіль, становлячи 516 млрд доларів. За попередніми даними, експорт у січні становив близько 4,915 млрд дол., що на 3,3% нижче в порівнянні з тим же місяцем попереднього року. Чиновники вважають, що падіння пояснюється головним чином зменшенням експорту автомобілів у США, оскільки японські автовиробники переносять виробництво на нові заводи в Північній Америці. Японський імпорт також знизився в серпні до 52,5 млрд доларів, що на 13,2% менше порівняно з аналогічним місяцем попереднього року. Чиновники Мінфіну пояснюють, що спад в основному викликаний падінням імпорту сирої нафти і природного газу як палива для електростанцій. Споживання енергії зменшилося за рахунок прохолодного літа з тайфунами і сильними дощами. Ураховуючи все вищезазначене, ситуація з валютою цієї азійської країни також досить специфічна.

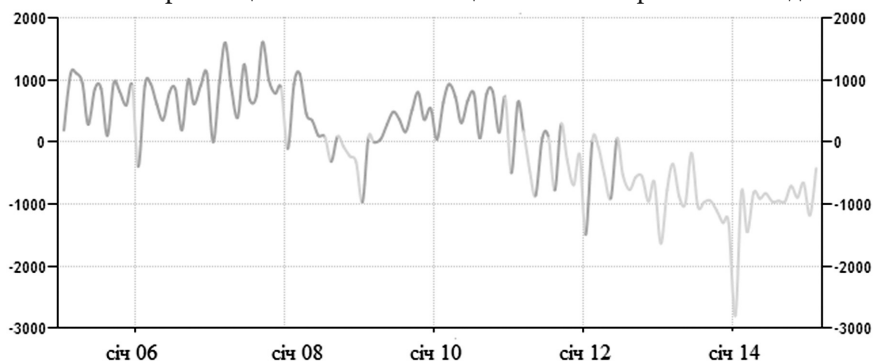

Рис. 2. Торговельний баланс Японії (млрд єн)

Джерело. Офіційний інтернет-ресурс торговельної статистики країн (www.tradingeconomics.com).

Якщо говорити про Німеччину, то це, без сумніву, вкрай потужна економіка і перспективна, однак варто пам'ятати, що за прагненням домінувати в Єврозоні є досить вагома проблема – німецькій еко-

номії доводиться тягнути на собі деякі з країн ЄС. Також їй сьогодні притаманна та сама проблема, що і Японії, а саме скорочення обсягів зовнішньої торгівлі (рис. 3).

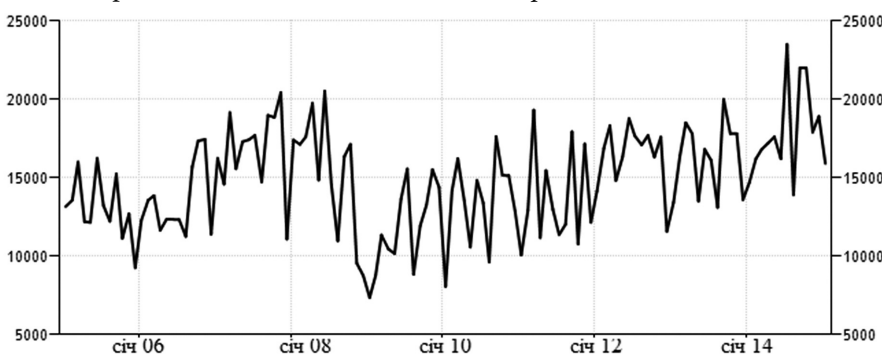

Рис. 3. Торговельний баланс Німеччини (млн євро)

Джерело. Офіційний інтернет-ресурс торговельної статистики країн (www.tradingeconomics.com).

Наведені дані показують скорочення обсягів зовнішньої торгівлі з 18 900 до 15 900 млн євро, або на 15,9%. Загалом же, Німеччина проводить регулярне позитивне сальдо торговельного балансу з 1952 року, передусім за рахунок сильного експорту автомобілів та іншої техніки.

Ще одним показником, на який потрібно звернути увагу, є обсяг прямих іноземних інвестицій. В остан-

ні роки Німеччина є досить нестабільною державою в контексті іноземних інвестицій. Так, станом на 01.01.2014 їхній обсяг становив 2 336 млн євро, а вже в аналогічному періоді 2015 року – 11 043 млн євро. Як бачимо, світові проблеми не минули й Німеччину.

Проте навіть попри проблеми ЄС і пов'язані з ними виклики для Німеччини євро має кращу позицію від інших валют, принаймні в короткостроковій

перспективі, однак не дає беззаперечних фактів, що євро може стати загально визнаною новою світовою валютою, а тому очевидним є той факт, що МВФ варто вдатися до серйозних реформ, і як один із варіантів таких реформ – серйозно розглянути питання включення в кошик СПЗ ще кілька валют.

Одне з основних завдань, покладених на СПЗ, – це використання нового колективного засобу розрахунків як основи міжнародного валютно-кредитного механізму. При цьому передбачалося, що СПЗ стануть альтернативою золоту, долару США, а також іншим національним валютам, що виконують функцію міжнародного резервного і платіжного засобу. Також відмічалась можливість його стабілізуючої дії на світову економіку, зменшення наслідків порушень рівноваги платіжних балансів, можливості поширення диспропорцій на національні економіки. Проте де-факто СПЗ не отримали визнання на світових ринках, не стали міжнародним платіжним і резервним засобом.

Світова спільнота має дещо різні думки щодо можливості використання СПЗ як резервної валюти і життєздатності цієї ідеї загалом. Так, наприклад, незалежний російський експерт Д. Голубовський не виключає можливість реалізації подібної ідеї, але водночас і зазначає, що для побудови повноцінної світової фінансової системи СПЗ має бути не кошиком валют, а повним аналогом того, чим колись було золото у світовій економіці. Тільки за умови закріплення міжнародним законодавством СПЗ як єдиного легального і переведення всіх міжнародних розрахунків на них, можна отримати їхнє практичне наповнення у формі міжнародного товарообігу [3].

Більш критична думка з цього приводу пролунала від професора Л. Красавіної [4], яка дотримується взагалі протилежної думки і вважає недоцільним реанімувати СПЗ, яка «... виявилась нежиттєздатною як прообраз наднаціональної валюти». На її думку, потрібне концептуальне оновлення ідеї наднаціональної валюти з урахуванням глобалізації економіки. При цьому вона також вказує на необхідність урахувати досвід операційної техніки емісії та функціонування СПЗ, особливо ЕКЮ, що був базою для впровадження євро.

Не вірить у перспективи СПЗ і професор економіки Каліфорнійського університету в Берклі Барі Айхенгрін, який відмічає, що тепер СПЗ втрачають привабливість як офіційні резерви, оскільки це, по-перше, облікова одиниця, за допомогою якої МВФ надає кредити своїм членам, по-друге, їх не можна використовувати в інших угодах за участі центральних банків та урядів, для інтервенцій на ринках іноземної валюти або інших операцій. Процес емісії СПЗ – складний, і не існує ринку, на якому встановлюється їхній курс [5].

Змінити таке становище достатньо складно, але в той же час – можливо. Зокрема, для цього потрібно створити ліквідний ринок відповідно до вимог СПЗ. Варто зазначити, що така спроба вже мала місце в 1970-х роках шляхом обмеженого випуску комерційними банками боргових зобов'язань та облігацій, деномінованих у СПЗ, але завершилася вона невдачею, і подолати переваги доларові не вдалося.

Сьогодні на роль новатора серйозно претендує Китай, який може випустити власні облігації, деноміновані в СПЗ, і схилити до подібних дій інші країни G20. При цьому особлива роль відводиться МВФ за його принциповою згодою і технологічною підтримкою, який повинен виступити організатором формування ринку СПЗ, мати повноваження щодо прийняття рішення про їх випуск, бути готовим купувати і продавати СПЗ усім учасникам у вузькому коридорі курсової різниці. За таких обставин МВФ повинен стати глобальним центральним банком і міжнародним кредитором останньої інстанції у кризових ситуаціях. Але це потребує значних витрат, які слід вважати інвестиціями в більш стабільну міжнародну систему.

Також про Китай варто говорити як про країну, яка могла б поповнити склад кошика СПЗ. Ця азіатська країна має дуже потужну економіку та дуже високі обсяги експорту і вже багато років демонструє стабільні темпи розвитку економіки.

Аналізуючи наведені в *табл. 2*, дані можна зробити висновок, що останнє десятиліття характеризувалося для Китаю постійним зростанням обсягів ВВП. І хоча до показників Сполучених Штатів Америки все ще досить далеко, Китай уже випередив за обсягом ВВП Японію, Велику Британію і Німеччину. Варто зазначити, що МВФ включає в кошик валюти країн або груп країн із найбільшим обсягом експорту товарів і послуг у вартісному вираженні за п'ятирічний період, що закінчується за 12 місяців до набуття чинності рішення щодо нового кошика. Тобто валюти Китаю і, наприклад, Індії, темпи розвитку якої останнім часом також досить пристойні, а також валюти всіх країн BRIC, ураховуючи їхній внесок у світову торгівлю, мали б знайти своє відображення в кошику.

Таблиця 2

Валовий внутрішній продукт Китаю
(млрд дол. США)

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
2,257	2,713	3,494	4,522	4,990	5,931	7,322	8,229	9,240

Джерело. Офіційне інтернет-представництво Світового банку (<http://data.worldbank.org>).

При цьому варто зауважити, що ці валюти також мають перебувати у вільному обігу і скоріше за все саме остання вимога не дозволила юаневі поповнити кошик валют СПЗ. Безумовно, цей момент буде досить складним для вирішення, проте враховуючи значення Китаю у світовій економіці та зокрема в експорті, у разі успішного його вирішення саме юань може в найближчій перспективі поповнити склад кошика СПЗ. Проте цього також недостатньо, аби МВФ міг претендувати на роль світового регулятора. Для досягнення відповідної цілі СПЗ треба перестати визначати як кошик валют, адже поки ситуація складається саме таким чином, вона є і буде вторинним фінансовим інструментом.

Для виходу в кінцевому підсумку на побудову повноцінної світової фінансової системи СПЗ повинні бути не кошиком валют, а мати функціональне призначення, аналогічне золоту у світовій економіці протягом дії золотого стандарту. Тобто, по-перше,

бути засобом державних нагромаджень, а по-друге – єдиним легальним загальновизнаним засобом міжнародних розрахунків. Лише зі створенням подібних умов, коли обіг цих нових грошових знаків буде встановлений на законодавчому рівні, а всі міжнародні розрахунки будуть здійснюватися за допомогою цих одиниць, що одержать практичне наповнення у формі міжнародного товарообігу, можна буде говорити про створення потужної фінансової системи світового масштабу.

Перспективи щодо того, що в цих питаннях будуть досягнуті домовленості, – украй туманні. По-перше, через доцільність у такому разі йти на компроміси і поступатися власними інтересами, чого, безумовно, просто так ніхто не зробить. Виходить, що кожного разу, намагаючись домовитися, певна країна або ж група країн будуть намагатися захопити ініціативу, потіснивши таким чином позиції та інтереси інших представників. По-друге, у низці країн уже є свої проекти розрахункових одиниць, які в перспективі мають стати світовими і потіснити або ж й зовсім зайняти місце долара. Так, в арабських країн це проект під назвою «Золотий динар», основною метою якого називають акумуляцію забезпеченого золотом капіталу в мусульманському світі. В основі проекту – ідея «золото в обмін на енергетичні ресурси» [9]. У США (у союзі з Канадою і Мексикою) – амеро. Розробки у відповідному напрямі ведуть також Росія разом із Китаєм. Ідеєю цього союзу є введення спільної валюти під назвою «руань». Терміни та особливості її запровадження невідомі, проте, враховуючи ресурсний потенціал Росії та людський потенціал Китаю, – співпраця цих двох країн справді може вийти дуже плідною [10].

У ситуації, коли торгівля ведеться на емісійні національні валюти, валюти більш слабких економік будуть витіснені в міжнародній торгівлі сильнішими валютами. Це призведе до проблем торговельного балансу, які пов'язані з необхідністю слабких економік кредитуватися в банках сильних економік і резервувати кошти у валютах сильних економік для наступного повернення боргів.

Тому або практично вся торгівля має бути переведена на розрахунки за допомогою глобальної валюти, або ж треба вводити фіксований курс, що може розраховуватися за допомогою загальновизнаних критеріїв та за яким до неї будуть прив'язані національні валюти, а це буде відродженням Бреттон-Вудської системи на новому рівні.

Навіть якщо уявити, що основним глобальним гравцем вдалося б прийти до єдиних правил обігу цієї нової глобальної валюти, далі потрібно було б вирішувати завдання глобального регулювання ринків, перш за все фінансових. До кризи вони існували в умовно регульованій формі, чого ні в якому разі не повинно бути, в іншому разі – криза, наслідки якої відчуватимуться ще невідомо який проміжок часу, повторюватимуться знову й знову. Окрім того, у разі взяття курсу на піднесення СПЗ до статусу світової валюти МВФ

потрібно очолити ці регулятори або ж стати головним з них. Для Фонду ця функція є новою і досить складною, а тому незрозуміло, чи взагалі МВФ захоче брати на себе такі зобов'язання.

Очевидно, що створення міжнародних фінансових регуляторів не стосується безпосередньо реформи МВФ, але тісно пов'язана з нею. Складності, з якими зіткнеться МВФ на шляху до створення міжнародних регуляторів, досить вагомі, і з великою часткою впевненості можна говорити, що найближчим часом їх вирішити навряд чи вдасться. Протиірччя між Європою і США, у тому числі щодо заходів, які варто вживати щодо Російської Федерації у зв'язку з агресією проти України, – яскравий тому приклад. На словах ЄС і Сполучені Штати Америки приходять до взаєморозуміння і вибудовують спільний план дій, а насправді здійснюють прямо протилежні кроки, кожен з яких задовольняє виключно власні інтереси.

Ураховуючи все вищезазначене, складно прогнозувати, якими будуть дії МВФ, зокрема щодо спроби зробити СПЗ новою світовою валютою. На шляху до цього існує багато перешкод, подолати які досить складно. До таких перешкод відносять: небажання світових країн-лідерів йти на поступки; фактичне повернення до світової біполярності (Захід і Схід), що, правда, тепер і в США, і в Росії з'явилися потужні союзники. Усе це говорить про ймовірне продовження постійних перемовин, а запровадити в таких умовах спільну розрахункову одиницю практично неможливо, що ставить перспективи СПЗ як нової світової валюти під велике питання.

Висновки. Отже, сьогодні світ переживає переломний період у багатьох питаннях, зокрема це також стосується і переформатування світової фінансової системи. Першопричинами, що зводять підняття цього питання, є дуже різнопланові чинники. Це і політичне протистояння різних економічних світів; і активний розвиток інновацій, які також проникають й у фінансову сферу, змінюючи бізнес-можливості суб'єктів ринку; і поступове послаблення Європи в порівнянні зі швидко розвиваючими азіатськими країнами. Зважаючи на ці фактори, немає жодних перспектив щодо підвищення власного статусу як резервної валюти, однак це не знімає потреби вдосконалення технології її використання. Щодо переформатування світової валютної системи, то цей момент може мати місце в невіддаленому майбутньому. При цьому, спираючись на інтенсивний розвиток технологій, зміни очікувано будуть йти не шляхом удосконалення, а створення нового механізму взаємовідносин. Невідомо, скільки знадобиться часу для того, щоб країни зрозуміли, що співпраця є ключем до розв'язання більшості глобальних проблем, у тому числі економічних. Варто тільки сподіватися, що новий порядок буде більш адекватним і таким, що враховує інтереси більшості країн, а не лише країн-лідерів. І останнє, але не менш важливе, – хотілося б, щоб наша країна нарешті вибралася з підвалин і брала активну участь у формуванні світової економіки.

Список використаної літератури

1. Круглик С. Перегляд квот у Міжнародному валютному фонді [Електронний ресурс] / Сергій Круглик, Олексій Єременко // Вісник НБУ. – 2011. – № 6. – С. 11–15. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.
2. Колосова В. П. Реформа розміру квот країн – членів Міжнародного валютного фонду / В. П. Колосова // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 53–65.
3. Голубовский Д. Заменит ли новая мировая валюта (SDR) американский доллар? [Электронный ресурс] / Д. Голубовский. – Режим доступа : <http://www.otcheta.net/news.php?id=13069>.
4. Красавіна Л. Н. Концептуальні підходи до реформування світової валютної системи / Л. Н. Красавіна // Гроші та кредит. – 2010. – № 5. – С. 48–57.
5. Айхенгрин Барри: Доллар, евро и юань поделят мир [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.vedomosti.ru/opinion/news>.
6. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>.
7. Офіційний інтернет-ресурс торговельної статистики країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tradingeconomics.com>.
8. Офіційне інтернет-представництво Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org>.
9. Гуцков В. Золотой динар – кошмарный сон западных экономистов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://newsland.com/news/detail/id/863136>.
10. Новая мировая валюта руань (рубль + юань) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://politobzor.net/show-18960-novaya-mirovaya-valyuta-ruan-rubl-yuan.htm>.

References

1. Kruhlyk S. (2011). Pereglyad kvotu mizhnarodnomu valyutnomu fondi [Reviewing of quotas at the International Monetary Fund]. Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy [Bulletin of the National bank of Ukraine], #6, 11–15.
2. Kolosova V. P. (2010). Reforma rozmiru kvot krayin – chleniv mizhnarodnogo valyutnogo fondu [The reform of quota countries – members of the International Monetary Fund]. Finansi Ukrainy [Finances of Ukraine], #4, 53–65.
3. Golubovskij D. Zamenit li novaja svitova valyuta /SDR/ amerikanskij dolar? [Is the new world currency SDR will replace US dollar?]. Retrieved from : <http://www.otcheta.net/news.php?id=13069>.
4. Krasavina L. N. (2010). Konceptualni pidxodi zrobyty reformuvannya svitovoyi valyutnoyi systemy [Conceptual approaches to reforming the global monetary system]. Groshi ta kredyt [Money and credit], #5, 48–57.
5. Barri Ajxengrin. Dolar, yevro I yuan'podelyat mir [Us dollar, euro and yuan will divide the world]. Retrieved from : <http://www.vedomosti.ru/opinion/news>.
6. International Monetary Fund. Retrieved from : <http://www.imf.org>.
7. Oficijnij Internet-resurs torgivelnoyi statistiki krayin [The official internet resource of trade statistics data of the countries]. Retrieved from : <http://www.tradingeconomics.com>.
8. Oficijne Internet-predstavnictvo Svitovogo banku. [The official website of the World Bank]. Retrieved from : <http://data.worldbank.org>.
9. Gutskov V. Zolotoy dinar – koshmarnyy son zapadnykhekonomistov [Gold dinar is the nightmare of the western economists]. Retrieved from : <http://newsland.com/news/detail/id/863136>.
10. Novaya mirovaya valyuta ruan' (rubl' + yuan') [Rouen as a new world currency (rouble + yuan)]. Retrieved from : <http://politobzor.net/show-18960-novaya-mirovaya-valyuta-ruan-rubl-yuan.html>.